

során kiegészítő megjegyzést hallottunk arról, miért gyakoribb a csonttritkulás az idős nők körében és egy kérdésre válaszolva az előadó elmondta, hogy az erre vonatkozó adatok – a betegség rejtőzködő jellege miatt – nem egyebek, mint szakértői becslések.

A nyugdíjba vonulás idejével kapcsolatban elhangzott, hogy nem az adott életkorban várható átlagos élettartam, hanem az ebből egészségesen leélt évek száma az igazi cél. A nők más országokban törvénybe iktatott magasabb nyugdíjkorhatárával kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy ez nem minden esetben releváns mutató, hiszen az egész női életutat figyelembe kell venni: kérdés, hogy egyáltalán dolgoznak-e a nők és melyik életciklusban. Kérdést tettek fel arról hányan lehetnek azok, akik megkapják a nyugdíjukat, és emellett keresetük is van, ugyanis erről jelenleg a statisztika nem ismer adatokat. A polgármesteri nyugdíjjal kapcsolatban egy hozzászóló elmondta azt a véleményét, hogy ennek a formának a létrehozása igazságtalan volt.

A péntek délelőtti egyik munkaülés napirendjén módszertani kérdéseket tárgyaltak. (*Dr. Novák Zoltán*: A statisztikai adatbázisok összekapcsolásából adódó tapasztalatokról és lehetőségekről; *Jónás István*: Az Általános Mezőgazdasági Összeírás és a népszámlálás elemi adatainak összekapcsolásáról; *dr. Bánki Katalin*, *dr. Laczka Éva* és *Lengyel György* a vidékfejlesztési statisztika készítéséről szóltak. Arra a kérdésre, hogy milyen új ismereteket nyerünk az adatbázisok összekapcsolása révén, még nem kaptunk választ. Remélhetőleg azonban – ha az igazgatóságokon biztosítva lesznek a személyi feltételek – még 2004 folyamán elemezhetőek lesznek az első eredmények.

Az ülés elnöke, *dr. Klonkai László* szerint a második előadás azt mutatta be, hogyan képes az emberi elme leküzdeni azokat az akadályokat, amelyeket az emberi elme alkotott. Az adatok összekapcsolásáról élénk vita bontakozott ki az alternatív lehetőségekről (személyi szám, születési időpont, helyrajzi szám, GPS-azonosító koordináta), a jogi korlátokról, az adminisztratív adatforrások magyarországi felhasználási lehetőségeiről, ennek költségmegtakarító hatásáról és minőségéről. Elmondták, hogy az adminisztratív adatforrások általában akkor lennének használható minőségűek, ha a statisztikusok már a kialakításuk időpontjában ott volnának, és befolyásolnák azokat. A vidékfejlesztési statisztikával kap-

csolatban volt olyan álláspont, hogy a fejlődés a nemzeti számlák felé halad, azokat kell erősíteni, és a szakágak közti falakat lebontani.

A péntek délelőtti másik munkaülés előadásai a tudomány kulcsszó köré csoportosíthatók. (*Dr. Harcsa István*: Társadalomstatistikai műhely kialakítása a KSH-ban – *Cseh-Szombathy László* és *Andorka Rudolf* nyomdokain a múltban és a jelenben; *Monostori Judit*: A szegénység és a társadalmi kirekesztődés statisztikai vizsgálata; *dr. Spéder Zsolt*: „A kódkocka számai” A Népeségtudományi Kutatóintézetben folyó tudományos műhelymunka kapcsolatrendszere az „Életünk fordulópontjai” c. kutatás folyamán.) A munkaülés vitája kiterjedt a statisztikai tudomány jellegére és arra, hogy örvendetes, hogy ebben, más intézmények mellett a Társaság is szerepet vállal. Remélhetőleg a jelen ülés is ösztönzi a Társaságot, hogy ezt a irányt kövesse a jövőben is. Több hozzászóló említette, hogy a dr. Harcsa István – hangsúlyozottan egy területre korlátozódó – előadásában felsoroltakon kívül is volt nemzetközi mércével mérve jelentősnek számító kutatás, például a KSH Iparstatistikai főosztályán, Közgazdasági főosztályán, a Könyvtárban, az Ökonometriai Laboratóriumban. Azaz valaha a KSH kutatóhely is volt, amely a világ statisztikus közösségéhez tartozott. Ennek kapcsán ígéretet kaptunk a Társaság elnökhelyettesétől arra, hogy az említett előadás egy sorozat kezdetének tekinthető.

A munkaülés után került sor a Keleti Károly-pályázatra beérkezett munkák ismertetésére és a pályadíjak átadására. Az, hogy ennek a Társaság évi nagy konferenciája adott helyet, újítás, melynek célja a pályázat ösztönzése volt. Négy pályamunka érkezett be, mindegyiket ismertették a szerzők, és ezek összefoglalói is megjelentek a konferencia kötetében. (*Ács Barnabás*: A magyar nemzetgazdaság ágazatainak elemzése pénzügyi mutatók segítségével; *Fábián József* – *Kincses Aron* – *Tóth Géza*: Autópálya fejlesztések Északkelet-Magyarországon; *Fried Mónika*: Kis- és középvállalkozások a közép-magyarországi régióban; *Vass Anikó* – *Kása Katalin*: A gazdasági versenyképesség területi különbségei Magyarországon.) A bírálóbizottság első díjat nem adott ki, de a munkák elismerésül mind a négy pályázó díjat kapott.

Friss Péter

A STATISZTIKA OKTATÓINAK FÓRUMA

Régi igénynek tett eleget a Magyar Statisztikai Társaság (MST) és az MTA Statisztikai Bizottságának Oktatási Albizottsága, amikor ez év szeptember

30-án többéves szünet után megrendezte a statisztika oktatóinak fórumát. A rendezvényt, ahol mintegy 40-50 oktató vett részt, *Herman Sándor* egyetemi

docens, az MST elnöke nyitotta meg, majd pedig *Katona Tamás*, tanszékvezető egyetemi tanár, az Oktatási Albizottság elnöke látta el a levezető elnöki teendőket. (Megjegyzendő, hogy a rendezvényen középiskolai oktatók is részt vettek, ám a hozzászólások és viták szinte kizárólag a statisztika felsőoktatásáról szóltak.)

Az elnök bevezetőjében felvetette az ülés két legfontosabb kérdését: 1. lehet-e egy szátra felfűzni a statisztika köz- és felsőoktatását, azaz a középiskolai oktatás szervesen kapcsolható-e a felsőoktatás megújuló folyamatába, illetőleg 2. hogy a bolognai folyamat milyen változásokat hoz a statisztika felsőoktatásában, és hogyan oldhatók meg az oktatás átalakítása következtében létrejövő problémák. A tervezett napirend ezenkívül érintette az ekvivalencia kérdését, azt, hogy lehet-e és kell-e közös tananyagra, netán közös tankönyv, példatár kidolgozására törekedni, és ha igen, akkor ezek milyenek legyenek, hogyan készíthetők el.

A vita, mely megelőzte a napirendet, több lényeges kérdésre terjedt ki. Felmerült az oktatói fórum kereteinek kérdése, amivel kapcsolatban többen javasolták, hogy az MST hozzon létre egy külön szakosztályt (8. szakosztály), ám arra is felhívták a figyelmet, hogy egy ilyen új szakosztály legalábbis eleinte, az elnökségtől a szokásosnál több figyelmet és segítséget igényel. Felmerült olyan vélemény is, hogy jó lenne kétévente rendszeres, akár többnapos rendezvényeken megbeszélni közös dolgainkat. A *Statisztikai Szemle* főszerkesztője felajánlotta a folyóirat nyilvánosságát az oktatással kapcsolatos mindennemű kérdés megvitatására.

Hangsúlyosan merült fel az a kérdés, van-e áttekintésünk arról, hogy hol, mikor, ki és mit oktat statisztikából. Kiderült, hogy az egyes mamutegyetemek, illetve főiskolák még saját intézményeiken belül sem mindig tudják áttekinteni az oktatás helyzetét, országos körkép pedig nem áll rendelkezésre, sőt a nemzetközi tapasztalatok is igen esetlegesek. Az Oktatási Albizottság korábbi, az oktatás egészét felmérni hivatott munkája már jórész elavult (az elmúlt öt évben igen sokat változott a statisztika oktatása és szervezetei), ezért szinte senkinek sincs teljes rálátása arra, hogy miként folyik a statisztika felsőfokú oktatása. Ahhoz, hogy érdemi kérdésekről komolyan lehessen eszmét cserélni, ezen a helyzeten változtatni kell. Erre vonatkozott egy javaslat, mely szorgalmazta, hogy hozzunk létre közös adatbankot az egyes intézmények által oktatott tárgyakról (azok tartalmáról, időbeosztásáról, a használt könyvekről és segédanyagokról), és ez az adatbank legyen elérhető az interneten bárki számára. Egy ilyen adatbank jó alapot adhat az ekvivalencia-kérdések gyors és

hatékony megoldására is, hiszen az egyes intézményekben működő rendszer (a tanulmányaikat másutt folytatni kívánó hallgatók a statisztikát oktató taniszéktől írásban megkapják az abszolváltsztatikai tárgyak részletes leírását) nem általános, és ezért nem is lehet hatékony.

Bár ezek a kérdések a további munka keretei szempontjából megkerülhetetlenek voltak, a vita középpontjában mégis a közös tematika, tananyag, illetve könyv és példatár állt. Ezen a területen igen eltérő álláspontok fogalmazódtak meg. A hozzászólók általában egyetértettek abban, hogy egységesítésre leginkább az alsó (B) szinten lehet törekedni, a második szinten (M) már inkább az egyes szakterületek sajátosságai legyenek uralkodók, és természetesen a harmadik szinten (PhD) fel sem merülhet az egységesítés kérdése. Egyéb kérdésekben azonban erősen szóródtak a vélemények. A hozzászólók nagyobb része elvben helyeselte az alsó szinten meglévő sokszínűséget, bár többen hangsúlyozták, hogy ez olykor a zűrzavar benyomását is keltheti. Volt, aki odáig ment, hogy az alsó szinten – tekintve, hogy a statisztika módszertani alapjai közősek – egységes, közös könyvet és erre épülő egységes tananyagot igényelt, míg mások ezt teljes mértékben elvetették, mondván, hogy az egyes intézmények sajátosságai, egyéni arculatuk megőrzése, a műhelymunka fenntartása, az utánpótlás-nevelés és az oktatói szabadság mind-mind az ilyen egységesítés ellen szól. A két végletes álláspont között kirajzolódni látszott egy, talán többséginek tekinthető vélemény, amely valami közös minimumkövetelmény felállítását javasolta, és lehetővé kívánta tenni azt, hogy ezen felül (a B szinten) az egyes intézmények saját hatáskörben döntsék el, mi az, amit fontosnak és oktatandónak minősítenek. Ennek a koncepciónak egy másik megfogalmazása is elhangzott, amely szerint egy bizonyos hányadban (például kétharmad részben) törekedjünk a közös anyagra, a maradék egyharmadban pedig legyen szabad választás. Ez egyben azt is jelentheti, hogy egy közös könyvből, megfelelő kijelöléssel, ki lehetne indulni, és a különböző intézmények saját arculatuk szerint készíthetnek ehhez kiegészítéseket (jegyzetek, oktatási segédletek stb.). A közös tankönyv ötlete azonban egyelőre nem találkozott a többség egyetértésével, ugyanakkor általános összhang látszott kibontakozni annak a javaslatnak a kapcsán, hogy egy bő választékú példaanyag és esettanulmány-gyűjtemény sokat segítené az egyes oktatóknak, és az egységesítés felé vezethetne. Felmerült a terminológiai egyeztetés kérdése is. Mivel a különböző szakterületeken ugyanarra a fogalomra más és más kifejezést használnak, sokat segítené az együttműködésben és az együttgondolkodás-

ban közös magyar statisztikai nyelv-, illetve szóhasználat kialakítása

A második szintről jóval kevesebb szó esett, úgy tűnt, hogy e téren nagy a bizonytalanság. Éppen ez a bizonytalanság eredményezett egy olyan furcsa helyzetet, amelyről több intézmény képviselői beszámoltak. Eszerint a különböző tárgyak és az oktatók egzisztenciáját úgy látják leginkább biztosítva, ha mindent és mindenkit megpróbálnak az első szintbe bezsűfölni. Ennek következménye könnyen lehet a B-szintű tematikák túlzásfoltossága, az M-szintű tárgyak kiürülése. Emellett ugyanennek következtében előfordulhat, hogy a felső ágakra már az oktatói kapacitás is szükségessé válik. Ezen a szinten – bár még a (majdnem) közös tankönyv ötlete is felmerült (nyilván a szintek közti elosztás higgadtabb és jóval racionálisabb megszervezése esetén) – az egyetlen valamelyest konszenzusképes véleménynek azt lehet tekinteni, hogy törekedni kell arra, hogy e szint szervesen épüljön a B-szintű ismeretekre, ugyanakkor az itt szerzhető statisztikai ismeretanyag minél inkább integrálódjék az adott szakterületbe.

A PhD-szintről gyakorlatilag nem esett szó, viszont egy hozzászóló felvetette, hogy mindezek a kérdések sajátosan merülnek fel a levelező- és távoktatásban, jóllehet ezen oktatási formák hallgatóinak száma egyáltalán nem elhanyagolható, és oktatásuk, de főként tananyaggal és segédletekkel való ellátásuk nem kis probléma. Ugyancsak felmerült a felsőfokú szakképesítést adó tanfolyamok kérdése, az, hogy ez hogyan illeszthető be egy egységesedő rendszerbe.

A vitát követően a levezető elnök az alábbiakban foglalta össze az elhangzottakat és a teendőket.

– Mindenek előtt tudni kellene, hogy hol, mit oktatnak a területünkön, ezért erre vonatkozóan egy átfogó felmérést kezdeményez.

– Ezzel egyidőben létre kell hozni egy közös, és mindenki által hozzáférhető adatbázist, amely elsősorban az oktatott tárgyak tematikájára terjed ki. (Ehhez jó alapot nyújthatnának az új képzési rendszer szakindítási anyagai.) Ezzel kapcsolatban valaki megjegyezte, hogy az oktatásra kerülő könyvek címét (esetleg tartalomjegyzékét) is mellékeljük, valamint azt is, hogy hol lehet azokat beszerezni.

– Továbbra is nyitott kérdés az, hogy legyen-e valamilyen minimumkövetelmény az oktatás alsó fokán; erről további eszmecsere szükséges.

– Ugyancsak nem lezárt kérdés a közös könyv ügye, bár a jelen vita alapján inkább valamiféle jól áttekinthető könyvkínálat létrehozására kellene törekedni.

– A gyakorlati teendőket (adatgyűjtés megszervezése, tematikák összegyűjtése és hozzáférhetővé tétele) az MST, az MTA Statisztikai Bizottságának Oktatási Albizottsága és a KSH Oktatási osztálya fogja végezni.

Bár nem tartozott szorosan ehhez üléshez, de a levezető elnök bejelentette, hogy az Oktatási Albizottság következő ülésén a Felsőoktatási Törvény tervezetét szándékoznak megtárgyalni, és erre az ülésre – fontossága miatt – a mostani oktatási fórum résztvevői meghívót kapnak.

Az ülés végén a KSH Könyvtár és Dokumentáció képviselője kért szót, és röviden bemutatta az ország legnagyobb szakgyűjteményét. Felhívta a figyelmet a könyvtár on-line szolgáltatásaira és mindazokra a lehetőségekre, amelyeket a statisztika oktatói felhasználhatnak. Mondanivalóját illusztrálódó, a könyvtár tevékenységét ismertető kiadványt osztott szét a résztvevők közt.

A vitaülést követően az MST elnöksége bizottságot alakított, amelynek feladata lesz az esetleges 8. szakosztály megalakításának előkészítése. A bizottság tagjai: *Kerekgyártó Györgyné*, egyetemi tanár, *Sándorné Kriszt Éva*, tanszékvezető főiskolai tanár és *Novák Zoltán*, a KSH Baranya Megyei Igazgatóság ny. igazgatója.

H. L.

BESZÁMOLÓ A XLI. STATISZTIKATÖRTÉNETI VÁNDORÜLÉSRŐL

A Magyar Statisztikai Társaság Statisztikatörténeti Szakosztálya 2004. szeptember 16–17-én, Dobogókőn tartotta negyvenegyedik vándorülését. A jól előkészített és festői környezetben megtartott másfél napos konferencián a korábbi években megszokott hagyományok folytatódtak: alkotó légkörben a témák széles választéka szerepelt az ülések napirendjén.

A nyitóülésen, valamint a három munkautalásen 14 előadás hangzott el, melyek során a hely-, a népességtörténet, a társadalom- és gazdaságstatisztika-történet egy-egy ritkaságszámba menő témakörét

dolgozták fel az előadók. Megismerkedhettünk a hazai statisztikai tudomány és szolgálat néhány egykori jeles képviselőinek egyéniségével, munkásságával. Az előadások többségét kérdések és hozzászólások követték, mélyítve és színesebbé téve az ott elhangzottakat.

Az előző évek hagyományait idézte a 16-ai előadások után szervezett kulturális program, a kora estébe nyúló kirándulás során az esztergomi bazilikában orgonahangversenyt hallgathattunk meg, az Érseki Levéltár, valamint a Vármúzeum megtekintése pedig különös élményt jelentett.